

Tunnistajad kehtivas tsiviilprotsessis.

Sisukord.

	lk.
Sissejuhatus.	5
§1. Tõenditest üldiselt.	5
1. Tõendamise arve.	6
2. Tõendamise abinõud.	8
Tunnistajad, kui tõendid tsiviilprotussis.	
§2. Tunnistaja mõiste ja ütelused.	9
§3. Tunnistajate kohtusse kutsumine.	11
1. Kohtusse kutsumise kord.	11
2. Ilmumise kohustuslikkus.	12
§4. Tunnistajate taandus.	17
1. Enesetaandus.	17
2. Taandamine kohtu poolt.	18
3. Taandamine poolte poolt.	21.

	lk.
§5. Tunnistajate ülekuulamine	25
1. Ülekuulamise kord	27
2. Vande andmine	27
3. Vaba seletuse võimalus	28
4. Üksikult ülekuulamine	29
5. Küsitlemine	29
6. Vastastamine	30
7. Seletuste protokollimine	31

§6. Tunnistajatega mittetöendatavad asjaolud. 32

§7. Tunnistajate ütete hinnang 33

§8. Tunnistajate osatähtsus tõendite hulgas 35-37.

Kasutatud kirjandus.

Sissejuhatus.

§1. Tõenditest üldiselt.

Kehtiv tsiviilprotsess rajaneb võistluspõhimõttele. Protsessi eesmärgiks on teosta-
da või kaitseda vastavat õigust. Iga
õigus, iga juriidiline suhe tekib fakti-
dest, muutub ja lõpeb teiste faktide läbi.
Vastavalt sellele nii poolte taotlused ja
võistlus kui ka kohtu tegevus protsessis
koondub kahel oluliselt erinevale
küsimusele:

- a. teatud tosiasiade kindlaksteegemisele.
- b. tosiasiade juriidilisele hinnangule.

Protsessijate seda tegevust, mille eesmär-
-giks on kohut veenda nende avalduste
ja väidete tõelisuses, nimetatakse
tõendamiseks. Vahendeid, millega
tõendamine toimub, kutsutakse tõenditeks.
(Beweismittel)²⁾

1. J. Günthali Ts. protsessi loengud 1939/40. a. V

2. Ibid. V

Tõendamise aene.

Lähtudes võistluspõhimõttest ts. protsessis, kehtib reegel, et võistjad peavad selgitama faktilise olukorra ja selleks koguma tõendeid, kuna kohus omal algatusel tõendeid ei kogu³. Võistjad pole aga kohustatud tõendama juriidilisi norme, sest õigusloomu olukorda peab kohus ise tundma / iura novit curia⁴.

Süüski mitte kõrk faktilised asjaolud ei vaja tõendamist. Sina kuuluvad:

1. üldtuntud või silmnähtavad faktid⁵.
(notorium non eget probatione)
2. vaieldamatud faktid. s.o faktid mida vastane pool on kas otseselt õigusvõtnud, või mille vastu ta pole vaielnud, kui ta on ise osavõtnud protsessist
3. seadusloomad eeldused (presumptioonid)⁶,
millised jagunevad:
  - a. presumptio iuris et de iure.
  - b. presumptio iuris.

Presumptio iuris et de iure on sõltumatu

³. JKs. § 367.

⁴. J. Tjutjumov, "Grazdanskii protsess." § 77. lk 279.

⁵. Ibid.

⁶. Ibid.

eeldused, kus seadus tunnustab teatud faktid kaheldamatuteks ja ei luba mingelid erandeid. Presumptio iuris - on eeldused mis olelevad seni, kuni nad pole vastupidise tõendamisega ümberlükatud.⁷

Presumptio iuris, sarnuti presumptio iuris et de re re vabastavad selle kohtu poole tõendite esitamisest, kelle kasuks need eeldused on olemas. Kuid vastaspool on õigustatud eeldatavaid faktisid vaidlustama ja esitama tõendeid vastupidise kinnitamiseks:

Tõendamisele ei kuulu esitavad faktid - välja arvatud need juhud, kus esitavaid fakte võib ja peab tõendama see kohtu - pool, kes põhjendab nendele omi nõudeid.⁸

7) Üldiselt õigusloaked faktid mis kuuluvad tõendamisele, peavad olema olulised asjale. Kohtu ülesanne on kõvaldada ex officio kõrk asjale mitte olulised tõendid.⁹

7. J. Tjutsumov. op. cit. § 77. lk 287.

8. Ibid.

⁹ Tjutsumov op. cit. lk 285. Kui poolte poolt ettepoetud tõendid ei ole lubatud seaduse järgi, ja JKS § 81. ehk nad ei ole teatava asjale tõendamiseks olulised ega küllaldaselt selgitatud, võib kohtunik kõvaldada tõendi.

Tõendamise abinõud.

Kohus veendub poolte väidete ja avalduste tõelisuses kahel viisil:

1. risikute tajumisega¹⁰ s.o. kohtunike vahendite tutvumise asja olunditega oimesjälgede ja õiguslike faktide kaudu. Selliste tõendamiseabinõude hulka kuuluvad a. paiklik ülevaatus b. asitõendite, dokumentide vaatlus.

2. teiste risikute ütelduste kaudu¹¹:

Nende risikute hulka kuuluvad väistajad ise ja kõrvalised riskid. Väistaja üteldusel on tõendamiseabinõuna tähtsus puhtudel, kui ta tunnustab mõnda kohtu es väideldavat fakti vastasväistaja kasuks j.n.e.

Kõrvaliste risikute ütelduste hulka kuuluvad asjatundjate arvamused, ümbruselanike seletused ja tunnistajate üteldused.

Käesolevas töös vaatleme lühidalt tunnistajate kui tõendite õiguslike protsessis

¹⁰ J. Tjutjumov, op. cit., § 81. lk. 298/99.

¹¹ Ibid.

32. Tunnistajate üteldes

Mõiste:

Tunnistajate üteldus on kõrvalise isiku poolt kohtu ees suuliselt antud seletus mingisuguse protsessi puutuva fakti kohta, mida see isik on tajunud isiklikult.¹² Analüüsides seda mõistet, leiame tunnistajate kohta järgmisi nõudeid:

Tunnistaja saab olla vaid kõrvaline isik, s.o. protsessist mitteosavõtja isik, tunnistaja seletus peab olema antud kohtu ees ja vastavas aijas. Kui seda tehakse teises protsessis ja väljaspool kohut, siis ei tule tunnistaja üteldus tõendina arvesse. Samuti ei saa ka tunnistaja poolt saadetud vastavat kirjalikku seletust arvestada tunnista-
taja üteldusena.

Tunnistaja peab seletust andma ainult faktide kohta, mida ta ise on tajunud.

Tema arvamused teatava asjaolu

¹² T. Grünthal - Tõrjelprotsessi 1939/40 a. loengud. ✓

seletamisel ei tule üldse tõendustena
arvesse¹³. Samuti tunnistaja seletused
seaduse mõtte kohta ei tule arvestamiseks,
sest kehtib põhimõte; iura novit curia.

---

¹³ J. Tjutjumov op cit 392 lk 327.

§3. Tunnistaja kohtusse kutsumine.

Üldreeglina ei kutsu kohus tsiviilasjus
 tunnistajat omal algatusel selituse
 andmiseks kohtusse, vaid ta teeb
 seda kas poolte või asjast osavõtivate
 kolmandate isikute palvel - arvatud
 välja abielusuhete lõputamisasjad, mis
 rajanevad kohtu aktiivsuse printsii-
 bil. Siin on kohtul süiski õigus tunnis-
 tajat väljakutsuda omal algatusel

Tunnistaja kohtusse kutsumise kord.

Võistja, kes tunnistajale toetub, peab
 esitama kohtule avaldise, ära märki-
 des ajaolu mida tunnistaja teab
 tõendada,¹⁴ ja paludes tunnistajat
 ülekümlata. Et võistja peab kohtu-
 le esitatud avaldises selitama seda,
 mida tunnistaja teab tõendada,
 on tarvilik selleks, et kohus teaks

¹⁴TKS. § 374 ja T. Tjutajumov. op eit § 94. lk 334.

kaaluda kas esitatud tunnistajal on asja kohta tähtsust, või kas vastavaid asjaolusid saab või on lubatud üldse tunnistajatega tõendada.

Kui kohus leiab tarviliku olevat tunnistajat üle kuulata, kutsutakse tunnistaja kohtusse kutsetähega, kuhu on märgitud tunnistaja nimi perekonnanimi, elukoht j.n.e. (JKS 562-66.)

Tunnistaja ilmumise kohustuslikkus.

Tunnistaja on kohustatud ilmuma tunnistamiseks¹⁵. See kohustus loetakse iga riiku ühiskondlikuks kohustuseks.¹⁶

Kui tunnistaja ei ilmu kohtusse määratud tähtpäevaks ja tema elab

¹⁵ JKS § 83. 3 ko. ¹⁶ J. J. J. Jumov. op cit. 392. lk 327.

mitte kaugemal kui 25 klm kohta asu-
kohast, trahvitakse teda kohtusse
mitteilmumise eest.¹⁷ Kui tunnistaja
tõendab, et ta ei saanud kohtusse
ilmuda mõjuvat põhjust, võib
kohus trahvi määrmise tühistada.
Vastulause mitteilmumise põhjuste
ära märkimisega ja lõsatud tõendi-
tega tuleb esitada hiljemalt 2
nädala jooksul samale kohtule kes
trahvi määras.

Tunnistajat, kes kahe kutsu peale
pole ilmunud tunnistama, enam
ei kutsuta, vaid teda trahvitakse
veel teistkordselt rahatrahviga,
kuna tunnistaja kustutatakse nime-
kirjast. JKs § 91, p 383.

On tunnistaja ilmunud kohtusse
tunnistamiseks, määrab kohus tunnis-
tajale tema palve peale tasu päeva
palga suuruse ja sõiduraha sõidu-
pileti hinna või kauguse koha-
selt.¹⁸

¹⁷ JKs § 92, p 383. ¹⁸ JKs § 407.
ja. T. Quimthali, Tõrju protussesi loangud 1837/40.e.

Analüüsides TKS-i §§ 91, 383 mõtet osutub, et vastavõrd sätted (võimaldavad tunnistajal n.ö. passiivselt keelduda tunnistuse andmisest kohtus. Kuigi TKS-i §§ 83, 370 deklareerib, et keelgel pole õigust keelduda tunnistuse andmisest kohtus, ei võta seadus säärase keeldumise vastu muud tarvistusele, kui väikese rahatrahvi (kr 25), ja seda ainukesel repressiooni abinõuna. Nii võib tunnistaja keelduda tunnistuse andmisest, jättes ilmumata kohtusse. Kehtiva protsessiseaduse järgi ei saa tsiviilasjus tuua tunnistajat kohtusse sundkorras, nagu see osutub võimalikuks kriminaalprotsessis. Õigusmõistlemise seisukohalt oleks sundtoom võimalik ka tsiviilprotsessis. Sundtooma institutsiooni esendamist tsiviilprotsessi pooldavad mitmed juristid, nende hulgas ka J. Grünthal.

J. Grünthal esitab oma arvamusel järgnevalt:

Kui kehtiva KKS-i §§ 69, 438, 641 luba-
 vad korraldada tühmiga ja raske-
 mini koristatavais süüteo asjades,
 tõrkse tunnistaja kohta ette toomist
 riigi võimu kaasab, siis tuleks ka
 TKS-s maksma panna tunnistaja-
 te sunnivõistlone kohta ette toomine
 Kohtu teistkordse kutse peale mitte-
 ilmunud tunnistaja sunnivõistlone
 kohtusse toomine astab kõrvaldada
 kuritarviduse - nimelt neel juhtumest
 kus pool, kes on huvitatud tunnis-
 taja mitteilmumisest, maksab tema
 eest trakvi, võttes seega teiselt
 poolelt võimaluse kasutada tunnis-
 tajat, kes võib olla oles arnsaus
 tõendamisabi nõuks protsessis.¹⁹

Soome ja Ungari seadused võimal-
 davad tunnistaja sunnivõistlist
 kohtusse toomist ka tsiviilprotsessis,
 ja meie TKS-i eelnõus on vastav
 säte, kus lubatakse tunnistajat.

¹⁹ T. Günthal - "Õigus", nr. 5., 1933. a. - "Märkimid TKS-i eelnõu kohta".

kes võib anda põhjuseid esimest
kord ei ole olnud kohtusse,
tuba kohtusse sündkorras.

§4. Tunnistajate taandus.

Üldreegli järelle iga tunnistaja, kes on kohtusse keetsitud seletust andma mõne asjasse puutuva küsimuse kohta, on kohustatud kohtusse ilmuma ja seletuse andma, mida ta ajast teab.

Kuid esineb juhte, kus tunnistajat võidakse kõrvaldada seletuse andmisest. Sellist kõrvaldamist kehtutakse tunnistaja taandamiseks.

Kehtiv TKD tunneb järgnevaid taandusliike:

1. Tunnistaja taandumine enese algatusel / enesetaandus/
2. Tunnistaja taandamine kohtu poolt ex officio.
3. Tunnistaja taandamine poolte /võistjate/ poolt.

Tunnistaja enesetaandus.

Tunnistajad võivad ise loobuda kohtus

Ex bibl. uolv. Tarl.

seletust andmast, kui nad on ühe
 protsessi poolega sugulased otsejoones
 astmele vaatamata, võistjate abikaasad,
 võistjate lapsed vennad ja õed.²⁰

Kui mainitud isikud olid aga mingi
 lepingu sõlmimise juures, mis on kohtus
 brutusel, või on nende tunnistus vaja-
 lik mingi perekondliku akti tõendamiseks,
 siis ei või nad keelduda tunnis-
 tamisest, - näiteks abieluajades.²¹

Ka Saksas protsessis on teatavale lügle
 isikute antud õigus keelduda tunnistu-
 se andmisest, kuid ka mitte igal juhul.

Ki ei saa keelduda sünni, surma ja
 abieluküsimustes tunnistuse andmisest,
 kui ka asjas kuhu isik oli juurde-
 kutsutud, või millest ta oli osavõtnud
 esindajana või õiguseelkäijana.²²

Tunnistaja taandamine kohtu poolt
 ex officio.. JKSS 84 ja 371.

Kohus ex officio peab taandama:

²⁰ JKSS 370 ja J. Tutjumov. op cit s. 92. lk. 327.

²¹ JPO-st tõlgitatud note.

²² J. Grünthal - Ts. protsessi loengud. 1939/40.a.

1) isikud kes on täiesti kõlbmatud tunnistajateks. Kui ei ole võimalised tunnistajatenä esinema need, kes on tunnistatud seaduslikus korras vaimuhaigeks, samuti isikud, kes ei ole võimalised avaldama sõnas ega kirjas omi mõtteid. Seadus eeldab, et sellised isikud füüsiliste või vaimsete defektide tõttu ei suuda aru saada tõendavaist asjaoludest. Tunnistajaks olemise eelduseks on normaalne inimene mõistusega mingi fooki tajumine, olles võimaline seljures omi tajumusi edasi anda selgelt ja arusaadavalt.

2) Lapsed kuni 7. eluaastani, sest nendel puudub seaduse järel täieliselt teo ja otsustusvõime. Sees vanaduses lapsed pole võimalised mingit asjaolu objektiivselt hindama

3) Lapsed tunnistajatenä vanemate vastu. Siin seadus eeldab, et laste ja vanemate vahelisest psühholoogilisest ühtehoiu ja armastuse sidemeist tingituna, lapsed

tunnistajana vanemate vastu esimehes
annavad seletuse vanemate kasuks.

4. Varmulikud, kui nad tunnustajaina
esinevad asjus, mis neile on usaldatud,
kui pihisalaolused.

Arstid aga peavad kohtule selle nõudmi-
-sel seletusi andma, kuigi nad on amet-
vande tõttu kohustatud saladust
pidama teiste arstide ja isikute suhtes.²³

JKS-i Uue eelnõu järele ka advokaadid, selles
mis nende volitajad aga kohta omaks
on võtnud.²⁴

---

²³. F. Grünthal Is. protsessi loengud 1939/40.

²⁴. Ibid.

Tunnistaja taandamine poolte palvel.

Üks pooltest võib nõuda tunnistaja taandamist, kui temale reeduslikud alused võimaldavad taandamise palvel põhjendada. Tunnistaja taandamine peab olema esitatud hiljemalt enne tunnistaja vanutornist²⁵.

Poolte palvel võib taandada tunnis-
tamisest: § 373 alusel.

1. Vastaspoolle sugulased - otsejoones astme-
le voovatamata, külgsjoones esimese
kolme astme sugulased ja esimese kahe
astme hõimlased ja poolte abikaasa, kes
nele tunnistajale taetub
2. Ühe protsessi poolte hooldajad, samuti
estkostetar eestkostja protsessis, ja poolte
/võrsta/ hoole alla kuuluvad isikud.
3. Võrsta adoptiivlapsed.

Sugulaste ja teiste ülalnimitud isikute

²⁵JKS § 375.

suhtes annab seadus õrguse poolel taastamist nõuda põhjusel, et nende asend või sugulusloke seotus vastaspoolega lubab oletada - et nende tunnistamine ei ole siiras ega eriproletu.

Üldiselt võib pool oma tunnistaja taastamise vastu väeldada, ning kohus mõlemad pooled ära kuulanud, määrab, kas rahuldada taastamis - palve või mitte.

4. Isikud, kellel on ühe poolega protsess, või kelle kasud sõltuvad asja otsustamisest selle poole kasuks, kes temale on toetunud (TRS-§ 86 p 4 p 373 p 4.)

5. Selle poole volinikud, kes neid tunnistajaks on üles andnud.

6. Isikud, keda kriminaalcorras on karistatud õrguste piiramisega, s.t. kellel on õrgus ära võetud olla tunnistajaks. Need isikud oma käitumisega on

näidanud, et nad pole saanud aru
 sotsiaalsest kohustusest ning on seda
 rikkunud. Tunnistuse andmine on
 ka sotsiaalseid kohuseid-rääkida toll,
 mis elu vahetkordade lähendamisel on
 vajalik. Kui isik pole suuteline aru-
 saama sotsiaalsest kohustusest, siis
 ei saa eeldada, et ta seda korralikult
 täidaks. Seepärast polegi krim. õiguste
 püramisega koristatud isikud lubatud
 tunnistajana esineda kohtus.

Ülalmainitud taandusajendite
 hulgas, lubab seadus taandada poolel
 tunnistajat, kellega tal on protsessi-
 suhe. See võimaldab sageli kuritarvi-
 dust tunnistaja taandamisel vastas-
 partei poolt kahjuna. Kui TKS-i §§ 86 ja 373
 mõtte järgi võidakse ebaausal viisil
 kõrvaldada vastaspoole tunnista-
 jaid, kellega taandajal on kohtuasi-
 es. (Vt. ex Vene Senati otsusi 1875 nr 443, 1872
 nr 442)²⁶ Oluline pole siinjuures, kas
protsessisuhe oli varem olemas või tekkis

²⁶ J. Vain. "Õigus", nr. 8, 1937a, "Tunnistaja taandamisest ts. õigus protsessi
 olemasolu pärast kohtu poolt"

pärast seda, kui isik anti ülesse tunnistajana.

Kohtu praktikas on avastatud säära seid juhtumeid palju, kus pool, et taandada vastaspoole tunnistajat, annab kohtusse tühisesummalise ebaausa nõudmise tunnistaja vastu ja taandab selle. Selliste ebaausate võtete vältimiseks tsiprotsessis - on muudetud meie TKS-i eelrõus seda seaduse

ätet. (osa) Nimelt TKS-i § 225, mis vastab rehtiva TKS-i §§ 86, ja 373^e, on redigeeritud järgmiselt:

Kellel on kohtu protsessi vaherord taandava poolega, mis oli alatud enne seda protsessi, milles ta on ülesantud tunnistajaks, kuulatakse tunnistajana üle, kuid ilma vandeta.^{27.}

²⁷ TKS-i eelrõu § 225.

§5. Tunnistaja üleküulamine

Tunnistaja üleküulamine toimub avalikul kohtuistungol²⁸, lähtudes neie kohtute avalikkuse põhimõttest

Seid tunnistaja üleküulamine toimub mitte ainult asja lohendamis kohta, vaid ka seal kus asjaolud seda nõuavad: näiteks paikliku ülevaatuse juures, elukohas j.n.e. Paikliku ülevaatuse toimetamiseks ja tunnistajate üle-
küulamiseks kohapeal, kohus määrab hoolikult ühe kohtuliikmeist, kes siis hiljem on kohtus asja ette kandja²⁹

Tunnistajad, kes elavad terve kohtu jaos-
konna piirides, ehk kaugemal, kui 25 klm.
asja arutamise kohta kohtust, küsitatakse
selle jaoskonna kohtuniku poolt, kas
elab isik³⁰. Sellest teatatakse ka pooltele
ja küsitatakse nende juures olekul, kui
nad on olmunud päevaks, mil tunnis-
taja on kutsutud seletust andma.

³⁰ TKS §§ 94 ja 382.
²⁹ TKS § 386 ja J. Tjutjumov, op cit. § 95 lk. 335,
²⁸ TKS § 385 ja Ibid.

Kui tunnistaja vabaduse, haiguse, teen-
tus kohuste-tähtsuse või muudel põhjustel
ei saa kohtusse ilmuda, küsitatakse ta
kohapeal poolt juuresolekul, kui väima-
sed seda soovivad.

Kui aja tunnistaja elab välismaal, kuu-
latatakse ta üle välismaa kohtus.

Asja arutav kohus sel juhul pöördub
kohtuministriumi poole, esitades sellele
andmed tunnistaja asukoha kohta välis-
maal ja lisades juurde tõendites tunnis-
tajale esitatavad küsimused, tunnistaja
asukoha välisriigi keeles. Kohtuminister-
ium saadab materjali välisministriumi-
le, kes omakorda saadab selle edasi vastava
riigi välisministriumi. Sealt sündub
materjal kohtuministriumi kaudu kohtusse. ✓

Tunnistajate ülekuulamise kord.

Tunnistajate ülekuulamine kohtus ei toimu kohtu suvangu kohaselt, vaid sätitud menetluskorras. Õelkõige kontrollit kohus, kas ilmunud isik on sama, kes tunnistajana ülesantud. Edasi selgitab kohus tunnistaja varuse juure, samuti, kas ei esine takistusi tunnistajaks olemises, või põhjusi teoandamiseks.

Tunnistajate vande andmine.

Tunnistajad annavad kohtule enne ülekuulamist vande. Vande andmine on kohuslik kõigile tunnistajale keda kuulatakse üle vande all. Vannet võtab vanderkohustulikkudelt tunnistajalt vastav kohtuvõorme esitaja. (rahu kohtunik, kohtueesrõstaja) Ta loeb vandesõnad, ja tunnistajad kordavad. Meil kehtiv vandeformel on järgmine:
Mina töotan ja vannun, et

käesolevas asjas, oma südame tunnistuse järel puhast tõtt tunnistam, suguluse, sõpruse, riikliku kasu või vaenu peale vaotamata, ja midagi ei solga, mis ma tean, meelepidades, et seadus vales tunnistust raske karistusega rühtleb. Korranud vandesõnad, kirjutavad vandeandjad vande tekstile alla, mis jääb kohtule toenduseks vande andmise kohta.

Üksikult ülekuulamine

Iga tunnistaja küsitatakse üksikult, nii et teistel veel mitte ülekuulatud tunnistajal pole võimalust ülekuulata tunnistaja seletust pealt kuulata³¹. Kui ei saa mõjutatud ühe tunnistaja seletus teise omast. Ülekuulatud tunnistajad jäävad kohtuistungile kuni kõikide tunnistajate ülekuulamise lõpetamiseni, kui

³¹. TKSS 97, 98. ja TKSS 391.

kohtueesristuja. resp. jsk kohtunik pole luba-
nud neid lahkuda varem.³²

Tunnistaja vaba seletuse võimalus

Tunnistaja võib seletada kohtule kõik, mida ta arutusel oleva kohtuaspa kohta teab³³ selles ulatuses, mida ta ise tõeliselt on tajunud. Oma arva-
musi ja hinnangut tunnistamisel juurde lisada pole lubatud. Arva-
muste avaldamine on kohtu poolt selleks kutsutud eriteadlaste üles-
anne.

Tunnistaja küsitlemine.

On tunnistaja kõik mida ta teab arutusel oleva asja kohta seletanud, kuid kohtule osutub tunnistaja seletuses midagi arusaamatut, võib kohtueesristuja ja liikmed esitada tunnis-
tajale täiendavaid küsimusi.

³³ JKs §§ 99 ja 397.

³² JKs § 402.

Küsimused ei või olla etteütleva
 iseloomuga. Esimesena küsitatakse
 hageja, siis kostja tunnistajaid.
 Apellatsioonikohtus küsitatakse esime-
 seinä edasikaebaja tunnistajaid.³⁴
 Tunnistajate küsitlemise õiguse oma-
 vad ka pooled kõikide asjasse -
 puutuvate olude kohta.³⁵

Tunnistajate vastastamine

Kui ilmuvad vastalud tunnistajate
 selletustes, võib kohus vastastada
 /suu-suu vastu seada/ tunnistajad,³⁶
 et selviisil, teatavate küsimuste vastuste
 abil, leida õiget lahendust mõne
 asjaolu tuvastamiseks ja veenduda
 kas tunnistajad pole avaldanud
 vaid omi arvamusi, või koguni
 valet tunnistanud.

³⁴ JKS §§ 392, 393.

³⁵ JKS §§ 99 ja 400.

³⁶ JKS § 100 ja 404.

Tunnistajate seletuste protokollemine

Tunnistajate ütetusel protokollitakse ja protokoll saab tunnistajale ette loetud ja nende ning kohtuniku poolt alla kirjutatud. Kui tunnistaaja kirjaoskamatus märgistakse protokollis ja tõendatakse kohtuniku poolt allkirjaga.³⁷ Kui tunnistaaja seletus on alla kirjutamata ja ei nähta protokollist, et seletus on ette loetud, siis võib see olla kaasaarvoni põhjuseks, kui pooled suudavad tõendada, et nad pole sellist seletust andnud.

Kohtu protokoll on tõendiks, mis kohtus on sindinud. (quod non est in actis non est in mundo) Kohtu protokollis võib ette võtta parandusi f.p. jooksmul, arvates koostamisest. Selle tähtsaja mõeldes, kohtu protokoll põhineb ka kohtu suhtes selles, et kohtu otsuse motiividel peavad olema kooskõlas kohtu protokolliga.³⁸

³⁹ T. Grünthal - Tõrvi protsessi 1929/30 a. lühenud;

³⁷ JHS § 406 ja T. Tjutjumov, Grandanski protsess § 95. lk 339.

§6. Tunnistaja ütelustega mitte tõendatavad asjaolud.

Tunnistaja ütelustega ei saa tõendada:

1. fakti, mille kohta seaduse järgi on nõutavad kirjalikud dokumendid, ehk olgu siis juhul kui mingi dokument on võistja tahtest sõltumatult kaotatud või häibunud ja selle osu on võimalik tõendada peale tunnistajate veel muude tõenditega³⁹

2. kirjalike dokumentide osu, mis on koostatud või tõestatud seatud korras, peale võltsimisvaidluse⁴⁰. Seatud korras sõlmitud või tõestatud dokumentide all mõeldakse notariaalselt või ametarutiste poolt sõlmitud või tõestatud dokumente.

Dokumentide tõestamist ei tule ära segada dokumentide osu tõendamisega, kui see peaks pakkuma kellegile õiguslist huvi. Kui tõendatakse

³⁹ TKS § 409
⁴⁰ TKS § 410

mõne avaliku dokumendi situ, pole sellega veel tõendatud dokumendi olelu.

Varemalt arvati, et veksi rohatust ei saa tunnistajatega tõendada. Praegu see osutub aga võimalikuks, nagu meie kohtupraktikast nähtub.

§7. Tunnistajate üteluste hinnang.

Meie tsiviilprotsessis on kehtimas vaba tõendite hindamise põhimõte. Laktudes sellest - kohus määrab tunnistajatjõu- aluseks võttes tunnistaja usutavust tema üteluste selgust, täielikkust ja tõenäosust.

Kohus peab otsuses motiveerima need alused, mille põhjal tunnistaja ütelused on võetud tõendina, või milleks ike tunnistaja ütelus on eelistatud, terve tunnistaja es.⁴¹

Paljude tunnistajate seletustes avalduvad

⁴¹ JRS § 411, ja J Tputjumov op cit § 96 lk 340.

paratamatud puudused; põhjusel, et tunnistaja kergesti omaks võtab ebaõigeid kujutlusi asjadest ja sündmustest — eriti pärast kauema aja möödumist — kuna inimese mälu piiratus ei võimalda aegade möödudes täpselt rekonstrueerida tajutud fakte.

2. leidub ka õiglustundetuid isikuid, kes emotsionaalse kasu või vihavaenu tõttu on alati valmis andma vale tunnistust kohtus.

See pärast tunnistaja seletuse selguse, täpsuse ja usutavuse tuvastamine, on kohtu raskesti ülesanne, ja siin saab abiks olla kohtunõukule õiglase lähenduse leidmisel arnuelt teema sisemine veene ja võtumus.

Lõpuks olgu mainitud, et kohtu I astme hinne tunnistaja seletuse kohta ei ole kohuslike kohtu II astmele, sest ka II aste arutab asja sisuliselt, — uuesti, põhjalikult tutvudes esitatud tõenditega jne. Sellest tingituna hindab II aste tunnistaja seletust vaba veende järel, rõõtumata I astme hindest.

357

§ 8. Tunnistajate osatähtsus tsiviilprotsessis teiste tõendite hulgas.

Rehtiv tsiviilseadus võimaldab enam-
jagu tehinguid sõlmida suulise le-
pingu korras. On mõistetav, kui tekub
kohtuliku vaidluse seenguse suulise
lepingu suhtes, siis arivate tõenditena
saavad siin esineda tunnistajad oma
ütlustega. Seejärel on ka aru saa-
dav, miks tsiviilprotsessis tunnistaja
ütellused esinevad sagedasema ja
tähtsama tõendina. See tunnista-
jate suur osatähtsus tõenditena ts. prot-
sessis, on põhjustanud palju valetunnis-
tusi kohtutes. Kui seadus lubab ühelt
poolt tuhanderse markadese ulatuvate
võlgade tasumist tõendada tunnista-
tajate öeldustega, siis teisel poolt
ollakse ka valmis küllalt uskuma
selleks, et tunnistajat mõjutada sal-
goma, tehingu õigust.

Seejärel õigusmõistlemise huvides oleks terovtatar, kui kirjalikele tõendite osatähtsus obligatoorselt suureneks teiste tõendite hulgas ja seda järgmistel põhjustel:

1. Kirjalikult sõlmitud tehingus loob asjaosaliste poolte tahe selget ja täpselt formuleerimist, ja eelläbirääkimised, - võidakse eraldada järsult ja selgelt lõppkokkuleppest.

e. Tehingust enesest jääb järele kirjalik tõend, see tõtte asja kohta selguse saamine - juhul kui kontroventide vahel arusaamatusi tekib - osutub kergem, õiglasem ja erapooletum.

Need põhused oleks kirjalikud tõendid eelistatavamad ka kohtus, kuna tunnistajad unustavad peaaegu alati asjaolud, võib juhtuda halvematki - tunnistajad surevad, või on nad mõnedol teadmata, või muul põhjusel on need võimata küsitleda.

Osundatud teosed ja kasutatud sümboolid

- TKS - Tsiviilkohtupidamise seadustei
 TS - Tsiviilseadustik
 ZPO - Saksa Zivillprozessordnung
 Juridiline ajakiri, Oigus nr 8. 1937a
 J. Tjutjumov, Quassdanski protsess 1925.a.
 J. Grünthali loengud ts. protsessis. 1939/40õ.a.
 J. Grünthal - Märkmised TKS-i eelnõu kohta "Jur. aj. Oigus" nr 5. 1933.
-